[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-30]

مطالعهٔ وضعیت گردشگری روستایی در روستای خانقاه از دیدگاه اهالی روستا؛ با استفاده از تئوری بنیانی

پرستو قبادی */ عبدالحمید پاپ زن **/ کیومرث زرافشانی**/ شهپر گراوندی***

تاریخ دریافت مقاله: 1390/06/12
تاریخ پذیرش مقاله: 1390/10/03

چکیده

گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده و می‌توان آن را ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی- اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد کرد. از این رو در پژوهش حاضر سعی شده ، به مطالعهٔ وضعیت توریسم روستایی در روستای خانقاه استان کرمانشاه با استفاده از روش تئوری بنیانی پرداخته شود. این روستا از توابع شهرستان پاوه در استان کرمانشاه می‌باشد و جامعهٔ مورد پژوهش، نیز اهالی روستای مذکور بودند. به‌منظور گردآوری اطلاعات، از مصاحبهٔ عمیق، مشاهده مستقیم، تهیه عکس و فیلم، اسناد و مدارک کتابخانه‌ای استفاده شد. همزمان با جمع آوری داده، تجزیه و تحلیل آن‌ها نیز صورت گرفت. در مرحله کد گذاری باز، محققان یادداشت‌های میدانی را مرور کردند و جملات اصلی آن‌ها را استخراج، اجزای مشابه و معنی دار مباحث را به‌صورت کدهایی ثبت نمودند که جمعاً 43 مورد بودند و برای هرکدام از نکات کلیدی یک کد انتخاب شد. نکات کلیدی حاصل از مصاحبه با خبرگان روستایی و کارشناسان سازمان میراث فرهنگی به ترتیب با نشانگر (M) به تعداد(33) مورد، و (K) به تعداد(10) مورد نمایش داده شد. در مرحلهٔ کدگذاری محوری، محققان کدها و دسته های اولیه‌ای که در کدگذاری باز ایجاد کرده بودند با ادغام موارد مشابه، ارتباط بین خرده طبقه‌ها را مشخص نمودند و طبقاتی با مفاهیم جدید تشکیل دادند. نتایج نشان داد که این روستا دارای مشکلاتی از قبیل عدم امکانات زیربنایی و رفاهی، عدم درک صحیح روستائیان و مسئولان از گردشگری روستایی، کم رنگ شدن جاذبه‌های فرهنگی روستا، عدم وجود شبکه اطلاع رسانی صحیح و به موقع، عدم حمایت و توجه کافی دولت و از طرف دیگر دارای محدودیت‌هایی همچون تغییرات اقلیمی و عدم اطلاعات دقیق آماری می باشد.

واژگان کلیدی: توریسم روستایی، گردشگری، تئوری بنیانی، توسعه روستایی.

* کارشناس ارشد توسعهٔ روستایی دانشگاه رازی و کارشناس امور روستایی استانداری کرمانشاه. P1_gh@yahoo.com
** دانشیار و عضو هیئت علمی دانشکده پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه.
*** دانشجوی دکترای توسعه کشاورزی دانشکده پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-30]

مقدمه

مناطق روستایی با چالش‌های متعددی مثل فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی و مسائل زیست محیطی مواجه‌اند. این مسئله باعث شده تا بار دیگر متخصصان و کارشناسان، مسائل توسعه روستایی را مورد توجه قرار دهند و به‌دنبال راهبردهایی برای تقلیل مسائل و مشکلات روستاها باشند (برزو، 1388). در این میان، گردشگری و به‌ویژه گردشگری روستایی و توسعه آن که در سطح جهانی یکی از بزرگ ترین پدیده‌های اقتصادی و اجتماعی است، می‌تواند به شکل دهی جوامع روستایی کمک نماید. اگوستین (Augustin ،1988) در این زمینه اظهار می‌دارد که این صنعت می‌تواند علاوه بر تغییرات مثبت در درآمد روستائیان و ایجاد شغل برای آن‌ها، باعث ورود روش‌های کشاورزی نوین در نواحی روستایی شود و زمینه را برای شکوفایی اقتصاد روستایی و به تبع آن توسعه ملی فراهم آورد. خاموشی و پاپ زن (1386) و(Flisher and Felsenstein،2000) نیز ضمن بیان مزایای توریسم روستایی، اشاره می‌کنند که این صنعت از طرفی می‌تواند باعث ایجاد تقاضا برای محصولات کشاورزی و صنایع دستی و از سوی دیگر مانع مهاجرت روستائیان شود. این در حالی است که نتایج پژوهش جنگ چی کاشانی (1383) و مدهوشی و ناصر پور (1382) نشان می‌دهد که اگر یک منطقه از لحاظ جاذبه غنی ولی از لحاظ امکانات رفاهی مورد توجه قرار نگیرد در ارتباط با پذیرش گردشگر با شکست مواجه می شود. بررسی تحقیقات دیگر نیز نشان می‌دهد که در کشورهای مختلف، استانداردهایی برای اسکان گردشگران در نظر گرفته می‌شود که متأسفانه کشور ما فاقد استاندارد اسکان برای گردشگران در روستا می‌باشد. گردشگری زمانی لذت بخش و مفرح است که گردشگر از خدمات مناسب رفاهی و بهداشتی برخوردار باشد. کمبود و یا نامطلوب بودن خدمات بهداشتی و رفاهی از دیگر موانع بر سر راه این صنعت می‌باشد (جهرمی و توحیدیان فر، 1388). وجود این مسئله و سایر موانع در بسیاری از روستاهای استان کرمانشاه سبب شده است، باوجود پتانسیل‌های بی‌مانندی نظیر جاذبه های طبیعی، تاریخی، همراه با تنوع قومی و مذهبی، هنرها و صنایع دستی و... مردم روستایی قادر نباشند به‌طور بهینه از این استعدادهای کم نظیر بهره ببرند. یکی از روستاهای استان که دارای پتانسیل‌های بالایی در زمینه گردشگری می باشد، روستای خانقاه است. با گذشت 9 سال از به ثبت رسیدن این روستا جزء روستاهای هدف گردشگری در استان کرمانشاه و همچنین با توجه به پتانسیل‌های موجود در روستا، هنوز آن‌طور که باید و شاید آثار عملی توسعه و امکانات رفاهی در این روستا به چشم نمی خورد. در پژوهش حاضر سعی شده است که به مطالعه وضعیت این روستای هدف گردشگری پرداخته شود تا بدین وسیله بتوان زمینه رشد و توسعه پایدار آن را فراهم نمود. به‌منظور دستیابی به پاسخ سؤال کلی پژوهش، از سؤال‌های اختصاصی زیر بهره گرفته شد:

- توریسم روستایی در روستای خانقاه دارای چه محدودیت هایی می‌باشد؟
- مشکلاتی که سبب عدم توسعه توریسم در این روستا شده‌اند، کدامند ؟ و ...

معرفی روستای خانقاه

روستای خانقاه از توابع بخش مرکزی شهرستان پاوه در استان کرمانشاه، در3 کیلومتری جنوب غربی شهر پاوه و 120 کیلومتری کرمانشاه قرار دارد. تاریخ پیدایش روستای خانقاه را که در محدوده شهر قدیمی پاوه قرار دارد، به دوره یزدگرد سوم ساسانی نسبت می‌دهند. قلعه دژ متعلق به عصر ساسانی در نزدیکی شهر پاوه و

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-30]

پیوستگی تاریخی این شهر با آبادی‌های پیرامون خود ازجمله روستای خانقاه، این حدس و گمان را تقویت کرده است. روستای خانقاه در یک ناحیه کوهستانی استقرار یافته، آب وهوای آن در بهار و تابستان ملایم و مطبوع و در زمستان‌ها سرد است (زنده دل،1386). با توجه به مطالعات میدانی بنای قدیمی بنام "حوضخانه" در داخل روستا نشان از قدمت تاریخی این روستاست که متأسفانه توجه چندانی به آن ندارند در حالی‌که با مشارکت مردم، مرمت و ساخت آن می‌تواند به مکانی تاریخی مبدل شود. همچنین مطالعات میدانی نشان داد که درآمد اکثر مردم روستای خانقاه از طریق فعالیت‌های زراعی، دامداری، باغداری و امور خدماتی تأمین می‌شود و گروهی از روستائیان نیز در تولید صنایع دستی اشتغال دارند. شرایط مساعد آب و هوا، خاک و اقلیم؛ باغداری در روستا را رونق داده و گردو، انگور، توت سفید و گلابی از محصولات آن است. مراتع سرسبز و حاصلخیز روستا ضمن رونق دامداری به تولید انواع لبنیات مانند شیر، ماست، کره، پنیر و روغن حیوانی منجر شده است. تولید انواع گیوه، کلاش و قالی توسط بعضی از روستائیان نیز از محصولات صنایع دستی روستای خانقاه است. باغات اطراف و داخل روستا که بسیار انبوه و گسترده اند، طراوت و زیبایی وصف ناپذیری دارند، این باغات ازجمله فضاهای تفریحی مردم روستا محسوب می‌شوند. رودخانه خانقاه از کنار روستا می‌گذرد و در اطراف آن درختان بلند و باغات سرسبز میوه فضای دلپذیری ایجاد کرده‌اند. حواشی این رودخانه به خصوص در فصول بهار و تابستان بسیار زیباست و محل تفریح و تفرج مردم روستا و علاقه مندان به طبیعت است که متأسفانه به دلیل عدم توجه اهالی و گردشگران با ریختن زباله در اطراف آن چهره زشتی به خود گرفته است. بنای زیارتی باواشیخ حسن(ع) یکی از بناهای ارزشمند روستاست. بنای این آرامگاه از سنگ، چوب و خشت است و یکی از اماکن مذهبی مورد احترام مردم روستاست(ر.ک. به عکس‌های پیوست).

روش تحقیق

در پژوهش توسعه‌ای - کاربردی حاضر سعی شده است که با استفاده از روش تحقیق تئوری بنیانی[1] به مطالعه وضعیت روستای گردشگری خانقاه استان کرمانشاه پرداخته شود. (Eruera 2008) معتقد است که روش تئوری بنیانی محقق را قادر می‌سازد که به بررسی ابعاد مختلف توریسم و جوابگویی پرسش‌هایی از قبیل چطور، چرا، تحت چه شرایطی و با چه پیامدهایی بپردازد. (Lepp, 2008) نیز در این راستا بیان می‌دارد که توریسم یک پدیده اجتماعی است و می‌توان ابعاد مختلف آن را با استفاده از تئوری بنیانی مورد بررسی قرار داد. این روش دارای پنج مرحله می باشد. مرحله اول، طرح تحقیق است، شامل دو گام بررسی ادبیات فنی و انتخاب موارد است. مرحله دوم، گردآوری داده‌هاست که ورود به میدان تحقیق است. مرحله سوم، تنظیم داده‌ها و نگارش گویه‌ها و مفاهیم است. مرحله چهارم، تجزیه و تحلیل داده‌ها که اصلی‌ترین بخش تحقیق است و مرحله پنجم طراحی و اعتبار مدل می‌باشد (پاپ زن به نقل از پندیت،1382). اصلی‌ترین فرایند در تئوری بنیانی تحلیل داده‌هاست که طی سه مرحله کد گذاری باز،[2] کد گذاری محوری[3] و کد گذاری انتخابی[4] صورت می‌گیرد (حاج باقری و صلصالی، 1382). لازم به ذکر است که هیچ ضرورتی ندارد که محقق حتماً این سه مرحله را پشت سرهم انجام دهد بلکه این شیوه تحلیل می‌تواند به‌صورت همزمان انجام شود.

جامعه پژوهش، شامل اهالی روستای خانقاه می‌باشند. برای انتخاب نمونه‌های مورد مطالعه، از نمونه‌گیری مبتنی

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-30]

بر هدف[5] و گلوله برفی[6] استفاده شد. در انتخاب نمونه‌ها دو معیار لحاظ گردید؛ اولاً افراد انتخاب شده باید از فعالیت‌ها و اقدامات توریسمی انجام شده در روستا آگاه باشند و دیگر این که از دیدی کل نگر، نسبت به مسائل توریسم روستایی برخوردار باشند. داده‌ها از طریق مصاحبه عمیق، مشاهده مستقیم، تهیه عکس و فیلم، اسناد و مدارک کتابخانه‌ای جمع آوری شدند. مدت زمان انجام مصاحبه‌ها به‌طور متوسط 45 دقیقه بود. کلیه مطالب با رضایت افراد روی نوار کاست ضبط، سپس به‌طور کامل بر روی کاغذ پیاده سازی و نسخه برداری شد. سپس نتایج حاصل از پژوهش توسط کارشناسان سازمان میراث فرهنگی مورد تأیید قرار گرفتند.

یافته‌ها

پس از پیاده‌سازی نوارهای ضبط شده و مطالبی که از طریق مصاحبه، عکس و فیلم با افراد کلیدی در روستا جمع آوری شده بود، مطالب به شیوه خط به خط مورد بررسی قرار گرفتند. محقق در این مرحله تلاش کرد که بعد از نوشتن مطالب درک خود را از آن‌ها نشان دهد و ارتباط بین آن ها را بفهمد. در پژوهش حاضر برای انجام کدگذاری باز، محقق یادداشت های میدانی را مرور کرد و جملات اصلی آن‌ها را استخراج، اجزای مشابه و معنی دار مباحث را به صورت کدهایی ثبت نمود که جمعاً 43 مورد بود و برای هرکدام از نکات کلیدی یک کد انتخاب شد. بدین ترتیب نکات کلیدی حاصل از مصاحبه با خبرگان روستایی با نشانگر(M) به تعداد(33) مورد و نکات کلیدی حاصل از مصاحبه با کارشناسان سازمان میراث فرهنگی با نشانگر(K) به تعداد(10) مورد به‌دست آمد که محقق آن را در تصویر1 تنظیم نمود. در مرحله بعدی یعنی کد گذاری محوری، پژوهشگران به بررسی الگوهای موجود در داده‌ها و مقایسه طبقات استخراج شده پرداختند. لازم به ذکر است که این مقایسه دائمی داده ها[7] در تمامی مراحل کد گذاری وجود دارد و این خصیصه منحصر به فرد، آن را از سایر روش‌ها متمایز می‌سازد. در ادامه تحلیل، طبقاتی جامع و مانع تشکیل شد و متناسب با بار مفهومی جمله‌های هر طبقه، مفهوم‌سازی صورت گرفت. مفاهیم بیرون کشیده شده نشان داد که توریسم روستایی در روستای خانقاه با مشکلاتی از قبیل عدم امکانات زیربنایی و رفاهی، عدم شبکه اطلاع رسانی صحیح و به موقع، کمرنگ شدن جاذبه‌های فرهنگی، عدم درک صحیح مردم و مسئولین از گردشگری، عدم توجه کافی دولت، تغییرات اقلیمی، عدم اطلاعات دقیق آماری و عدم انگیزه مسئولان محلی روبه‌رو می‌باشد (تصویر2). در ادامه هر یک از این طبقات، به‌طور مفصل توضیح داده می‌شود. از جمله موارد استخراج شده، طبقه گسترده "عدم امکانات زیر بنایی و رفاهی" می‌باشد. مردم روستا به خرابی جاده، نبود توالت عمومی، مشکل فاضلاب و مخابرات اشاره می‌کردند به‌جز مواردی که خبرگان روستایی اظهار داشتند در جلسه روایی، کارشناسان سازمان میراث فرهنگی مواردی همچون "عدم مرکز بهداشت"،"عدم فروشگاه صنایع دستی و فرآورده ها" را به‌عنوان خرده طبقه به آن اضافه کردند. مصاحبه شوندگان این طبقه را بسیار بزرگ جلوه می‌دادند و کمتر به پتانسیل‌های ذاتی روستا توجه داشتند و این مسئله به آگاه نبودن از هدف موضوع دلالت داشت. با توجه به مرور ادبیات تحقیق، هدف از گردشگری روستایی و شناسایی مناطق مورد نظر؛ معرفی آداب و رسوم مردمان روستا، آب و هوای پاک روستا، معماری سنتی و در نهایت همان ویژگی ذاتی و فرهنگ اصیل روستا می باشد زیرا گردشگران مایلند به‌جز تفریح خود را در محلی متفاوت از محل زندگی عادی خود بیابند، که مردم اما ذی نفعان روستا و مسئولین محلی از هدف موضوع به صراحت آگاه نمی باشند.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-30]

ت1. مفهوم‌سازی داده‌های حاصل از پژوهش(کدگذاری باز).

ردیف	مفاهیم	کد	ردیف	مفاهیم	کد
1	خاکی بودن راه روستا مناسب برای نشستن در کنار	M01	23	افتخار به شهری بودن	M23
2	نبود جای سراب	M02	24	گردشگری برای شما خوبه*	M24
3	اطلاع نداشتن از اینکه اینجا روستای توریستی است	M03	25	اگر این چند هکتار زمین نباشد چه کنیم	M25
4	مشکل کم آبی	M04	26	نبودن توالت عمومی	M26
5	نبودن تابلو راهنما در جای مناسب	M05	27	درآمد گردشگری چیه !؟	M27
6	دهیار و شورا چه کنند*	M06	28	اجرا نکردن موسیقی محلی	M28
7	خودمان چه کنیم *	M07	29	سرگردان بودن مسافران *	M29
8	مردم روستا پول ندارند	M08	30	مگر چند نفر می توانند مغازه بزنند *	M30
9	جاری بودن فاضلاب در وسط کوچه ها	M09	31	لباس جوانان مد روز	M31
10	نبود جای پارک ماشین	M10	32	دست نوشته های(استقلال- پیروزی) روی دیوار	M32
11	نصفه نیمه شدن تمام شدن کارها توسط دولت	M11	33	همکاری نکردن دولت	M33
12	دهیار حقوق کافی ندارد	M12	34	هنرهای دستی تغییر کرده	K34
13	دهیار بیمه ندارد	M13	35	نبود روش استاندارد برای تخمین تعداد مسافران	K35
14	نداشتن آنتن دهی موبایل	M14	36	نبود فروشگاه صنایع دستی	K36
15	مشارکت نکردن زنان در طرح گردشگری	M15	37	از خوراکی‌های سنتی خبری نیست	K37
16	تغییر کردن بازی های محلی	M16	38	از بین رفتن سوغاتی‌های روستا	K38
17	جوانان طالب فوتبال و بازی های کامپیوتری	M17	39	همکاری نکردن سایر سازمان ها و ارگان ها	K39
18	مراسم عروسی مثل قدیم برگزار نمی شود	M18	40	مشارکت نکردن مردم	K40
19	نبود تابلو تبلیغاتی برای شناسایی آبادی	M19	41	از بین رفتن معماری سنتی	K41
20	کمبود اعتبارات از طرف دولت	M20	42	کمرنگ شدن فرآورده های محلی و سنتی	K42
21	نبود تابلو میراث فرهنگی	M21	43	داشتن چند راه ورودی و خروجی در بعضی روستاها*	K43
22	مشخص نبودن جاذبه‌های روستا	M22			

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-30]

ت2. طبقات گسترده و خرده طبقات حاصل از مفاهیم (کدگذاری محوری)

خرده طبقات	طبقات گسترده
عدم آسفالت وسنگفرش کوچه ها	عدم امکانات زیربنایی و رفاهی
عدم اسکان مناسب	
عدم پارکینگ	
مشکل دفع فاضلاب	
مشکل مخابراتی	
عدم سرویس بهداشتی عمومی	
عدم فروشگاه صنایع دستی وفرآوردهای روستایی	
عدم تنوع تبلیغات	عدم شبکه اطلاع رسانی صحیح و به موقع
زمان و نحوه تبلیغات	
نبود تابلوی تبلیغاتی	
تغییر و تحول بازی های محلی	کمرنگ شدن جاذبه های فرهنگی
تغییر و تحول لباس محلی و کردی	
تغییر و تحول مراسم سنتی شادی	
تغییر وتحول مراسم سنتی عزا	
تغییر وتحول موسیقی محلی	
تغییر وتحول خوراک های سنتی	
تغییر و تحول هنرهای دستی	
تغییر بافت و معماری سنتی	
منسوخ شدن سوغاتی های روستا	
عدم مشارکت خودجوش مردم روستا	عدم درک صحیح مردم و مسئولین از گردشگری
آگاه نبودن مردم روستا از هدف گردشگری	
پی نبردن به مزایا و منافع گردشگری روستایی	
عدم آگاهی مسئولین از هدف و تعریف گردشگری	
عدم پیگیری و نظارت مسئولان	عدم توجه کافی دولت
مشکلات اداری	
تعدد مراکز تصمیم گیری	
خشکسالی	تغییرات اقلیمی
سرما و یخبندان	
مشکلات آمارگیری	عدم اطلاعات دقیق آماری
عدم اطلاع از تعداد گردشگران روستایی	
مهارت پایین دهیار	عدم انگیزه مسئولان محلی
عدم حقوق دهیار	
عدم بیمه دهیار	

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-30]

به‌طوری که در صحبت کارشناسان به وضوح مشخص بود و اظهار می‌داشتند که" ما نمی‌دانیم چرا بعضی از روستاها به ثبت سازمان میراث فرهنگی رسیده‌اند، مگر چه دارند؟! "و یا اهالی روستا نیز اشاره می‌کردند" گردشگری برای شما خوب است برای ما چه سودی دارد؟! گردشگر دنبال جای لوکس و مجلل است روستای ما این‌گونه نیستند"، لذا می‌بایست قبل از هر برنامه‌ای هدف و تعریف روشن از توریسم روستایی بیان می‌شد که همین مسئله زیربنا و پایه همه برنامه‌ریزی ها در زمینه مذکور را تشکیل می‌دهد و می‌توان گفت ابتدا باید بسترسازی صورت می گرفت و بعد تبلیغات انجام می‌گرفت.

اطلاع رسانی

برای مردم روستا و گردشگران بایستی ساز وکارهای مناسبی را پیدا کرد و هر یک از وسایل تبلیغاتی را با توجه به تأثیرات آن‌ها و در زمان و محل معین و مناسب خود به کار برد. عده‌ای از مردم روستا می‌گفتند "مردم از بیرون می‌دانند اینجا روستای هدف گردشگری است ولی ما خودمان بی‌خبریم"، در ضمن اگر چنین است اول باید بسترسازی می‌شد، زمینه و امکانات برای گردشگران فراهم و بعد تبلیغ صورت گیرد. در این طبقه، مفاهیم نشان می دهد که با توجه به شرایط اقلیمی مناطق هدف، زمان تبلیغات خیلی مهم است. بنابراین عدم بهره برداری صحیح و به‌جا از رسانه و وسایل اطلاع رسانی می‌تواند به مشکلات این طرح بیافزاید. مردمان حوزه تحقیق نیز عدم توجه به مخاطبان را در طرح گردشگری از جمله مشکلات می‌دانستند. استدلال مردم روستا این بود که چون از لحاظ مالی و اقتصادی مستقیماً به ما سودی نمی‌رسد، ما هم مشارکت نمی کنیم. لذا روستائیان هر جا که پای منافع مالی در میان باشد سریعاً به شکل صوری و ظاهری حضور پیدا می‌کنند، اما بایستی به مردم فهماند و آموزش داد که منافع و مزایای درآمد از راه گردشگری بسیار فراتر از چیزی است که آن‌ها تصور می کنند و بایستی به آن‌ها مسئولیت واگذار کرد و آنان را عملاً درگیر کارهای عمرانی روستا نمود. البته نداشتن دید سیستمی به روستا و بها ندادن به نظرات مردم از جمله مشکلات این تحقیق محسوب می‌شود. در مجموع روستائیان خصوصاً زنان و دختران بایستی در مرکز ثقل توجه این طرح قرار گیرند، نه اینکه به حاشیه هدایت شوند. طبقه گسترده فوق شامل آن دسته از مفاهیم بود که به نوعی مردم روستایی و مسئولین ذی ربط از درک صحیح و روشن از گردشگری روستایی برخوردار نیستند.

مدیریت

بررسی خط سیر داستانی تا همین جا بیانگر این است که بین طبقات و خرده طبقات رابطه تنگاتنگی وجود دارد، با توجه به اهداف و محتوای پژوهش بایستی روش‌های مناسب در نظر گرفته شود. طبیعی است برای تحقق این امر به تشکیلات به‌خصوصی نیاز می‌باشد که باید به نحو مطلوب سازماندهی گردد. بررسی و اظهارات مصاحبه شوندگان در تحقیق نشان داد که مشکلات اداری، مشارکت ندادن مردم در فرایند تصمیم‌گیری، عدم نظارت مستمر از سوی کارگزاران، بی‌توجهی به نقش دهیاران و عدم حمایت کافی دولت از رهبران محلی، همه و همه از عواملی هستند که زمینه را برای عدم توفیق طرح گردشگری روستایی فراهم می‌سازد. کم رنگ شدن جاذبه‌های سنتی و قدیمی از جمله عواملی هستند که موجب ناکارایی طرح گردشگری روستایی در منطقه شده است که یکی از دلایل آن عدم توجه و جهت‌گیری برنامه‌ها و آموزش مسئولین به حفظ جاذبه‌های فرهنگی روستاها می‌باشد.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-30]

مردم به‌عنوان مثال اشاره می‌کنند که "غریبه ها با پوشش شهری وارد روستا می‌شوند، جوانان هم یاد می‌گیرند، یا قوانین حاکم بر مدارس اجازه نمی‌دهد فرزندان ما لباس محلی بپوشند". مصاحبه شوندگان بر این باور بودند که" وسایل ارتباطی پیشرفته و تجملی امروزه مثل تلویزیون، کامپیوتر، موبایل و اینترنت جوانان را گول می‌زند و دیگر به سمت موسیقی محلی، بازی محلی، لباس محلی، صنایع دستی قدیمی نمی‌روند. حتی طرح ساخت خانه‌های قدیمی بهتر بود. مردم مهمان نوازتر بودند الآن با طرح هادی و ساخت و ساز جدید، دیگر مردم مثل قدیم نیستند".

محتوا

داده‌های تحقیق مؤید آن است که برخی از عوامل تحت عنوان محدودیت در پیشبرد طرح گردشگری روستایی دخیل هستند. مصاحبه شوندگان بر این باورند که شرایط طبیعی مناطق مورد هدف اجازه نمی دهد که در همه فصول گردشگران از این روستا بازدید کنند. اهالی در فصل زمستان برای رفت و آمد خود مشکل دارند. در برخی مناطق جاذبه‌های طبیعی به‌علت خشکسالی و کمبود نزولات آسمانی زیبایی خود را از دست می‌دهند. بنابراین با توجه به طبقه تغییرات اقلیمی باید در زمان و نحوه تبلیغات دقت شود که در موفقیت طرح گردشگری بسیار مؤثر است. بنابراین بایستی به محتوای طرح توجه شود، بر خلاف تصور ظاهر که کار و برنامه‌ریزی در روستا بسیار ساده به‌نظر می‌آید اما فرهنگ‌های متفاوت روستا و آشنایی با آن‌ها و لحاظ کردن آن‌ها در برنامه‌ریزی‌ها بسیار دشوار است. به هر حال در در جلسه روایی پایان نامه کارشناسان و اساتید علاوه بر تأیید مواردی که محقق به آن‌ها دست پیدا کرده بود با اضافه کردن موارد دیگر باعث تکمیل اطلاعات و مدل مفهومی تحقیق شد و به عبارتی تحقیق مبتنی بر مثلث سازی شد.

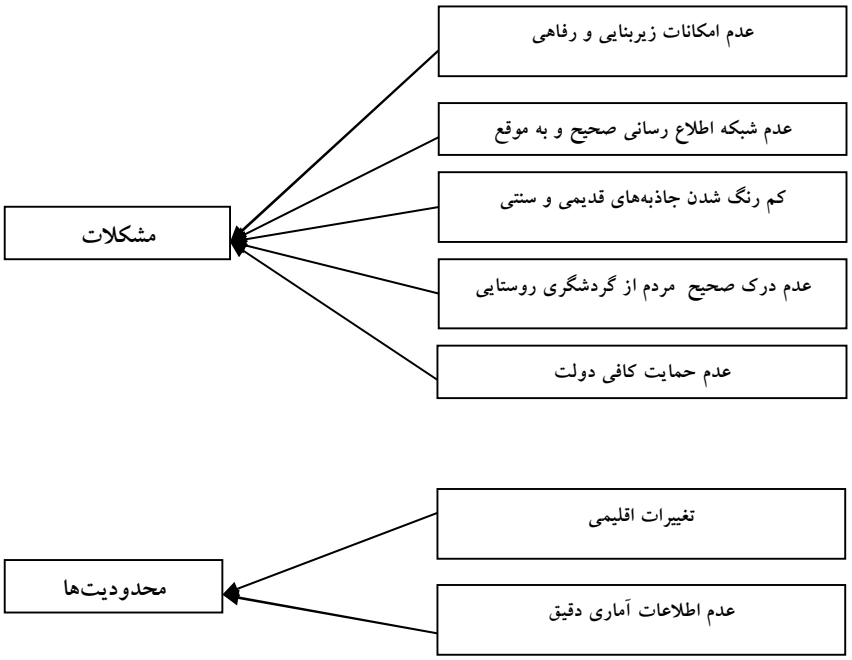
در نهایت بررسی و مقایسه مفاهیم با یکدیگر نشان داد که دو مقوله « مشکلات» و «محدودیت‌ها» ارتباط دهنده مفاهیم پژوهش به یکدیگر هستند و مدل مفهومی تحقیق را تشکیل داد.

میزان اهمیت مشکلات به ترتیب شامل: عدم امکانات زیربنایی و رفاهی، عدم درک صحیح مردم از گردشگری روستایی، کم رنگ شدن جاذبه‌های فرهنگی، عدم حمایت کافی دولت و عدم شبکه اطلاع رسانی صحیح و به موقع می‌باشد و محدودیت‌ها نیز شامل: تغییرات اقلیمی و عدم اطلاعات دقیق آماری بود (تصویر3) .

در مرحله پایانی، یعنی کد گذاری انتخابی، نتایج به‌وجود آمده دوباره با یکدیگر تلفیق، و زیر طبقات تشکیل شدند(فرانسیسکا و همکاران، 2008). تشابه نتایج این مرحله با مراحل قبلی نشان داد که یافته های ارایه شده در این پژوهش از استحکام لازم برخوردار می‌باشند. علاوه بر این، محققان به‌منظور بالابردن اعتبار نتایج، به‌مرور خط سیر داستانی[8] پژوهش پرداختند. آنچه در این مرحله اتفاق می‌افتد تحلیلی کل نگرانه بر فرایندهایی است که در طول تحقیق رخ داده است و محقق بر اساس تمامی داده‌هایی که در اختیار دارد و برداشتی که خود در مسیر پرپیچ و خم پژوهش اندوخته، خط سیر داستان را دنبال می‌کند. یک داستان، به‌طور ساده توصیف خاصی است درباره یک پدیده اصلی که مطالعه می‌شود و خط سیر داستانی، مفهوم سازی چنین داستانی است. سپس طبقه‌های بیرون کشیده شده، حول یک مفهوم محوری قرار گرفتند و مدل اقتضایی پژوهش حاصل از هفت مورد کدگذاری انتخابی شکل گرفت. (تصویر3)

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-30]

ت3. نمود مقوله‌ها در کدگذاری انتخابی.

نتیجه

نتایج حاصل از یافته‌های تحقیق حاضر نشان داد که از جمله مشکلات توریسم روستایی روستای خانقاه عدم امکانات زیربنایی و رفاهی می‌باشد که فقدان این امکانات باعث تأثیر منفی بر جذب گردشگر شده است، این یافته با مطالعات سینگلر و استبلر به نقل از صادقی (1384) همخوانی دارد، به‌طوری که در این مطالعات به عناصر زیربنایی گردشگری که شامل حمل و نقل، اسکان و اقامتگاه، تسهیلات و خدمات می‌باشد، اشاره شده است که وجود این عناصر در گسترش گردشگری نقش به‌سزایی دارد. علاوه بر این، نتایج پژوهش رضایی (1382) نیز نشان داد که نبود امکانات و تأسیسات رفاهی یکی از مشکلات گردشگری نواحی روستایی چهارمحال و بختیاری است. در این راستا در پژوهش جنگ چی کاشانی (1383) اظهار می‌شود که هر منطقه‌ای هر چند از لحاظ جاذبه غنی باشد، ولی اگر از نظر امکانات زیربنایی به آن توجهی نشود در رابطه با پذیرش گردشگر با شکست مواجه خواهد شد، لذا توصیه می‌شود که با تشویق سرمایه‌داران روستایی در این زمینه همکاری و مشارکت لازم به‌عمل آید و با حمایت‌های مالی و فنی، اجرا و نظارت پروژه‌ها را بر عهده روستائیان بگذارند. لازم به ذکر است که در این زمینه نیز احداث محل اسکان، پارکینگ و سرویس‌های بهداشتی متناسب با

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-30]

بافت روستا ضروری به‌نظر می‌رسد. ازطرفی بایستی از معماری سنتی بهره برد تا زیبایی محیط حفظ شود. یکی از مزایای این اقدام تخمین تعداد گردشگران روستایی خواهد بود. از توصیه‌های دیگر در این خصوص، ساماندهی و سنگفرش معابر روستا (با توجه به مصالح موجود در روستا) می‌باشد .

طبق پژوهش حاضر یکی دیگر از مشکلات توریسم روستایی استان عدم شبکه اطلاع رسانی صحیح و به موقع می‌باشد. مطالعات زاهدی (1377) و صادقی (1384) نیز نشان می‌دهد که تنوع تبلیغات و نحوه آن و علایم راهنما در جذب گردشگر تأثیر گذار است. این دو پژوهشگر عدم تبلیغات و اطلاع رسانی را از موانع و مشکلات توریسم را بیان کرده‌اند. در این خصوص توصیه می‌شود با ارائه برنامه‌های آموزشی از طریق رسانه‌های جمعی و آموزش کوتاه مدت دهیاران و شوراها نسبت به افزایش آگاهی مردم روستا در خصوص منافع و مزایای گردشگری اقدام شود. همچنین برای حفظ جاذبه‌های روستا و جلوگیری از تخریب آن‌ها توسط گردشگران توصیه می‌شود با برنامه‌ریزی سازمان میراث فرهنگی و مشارکت مردم روستا، در خصوص دریافت وجه (مجوز ورودی) اقدام شود؛ این موضوع از جنبه های بسیاری حائز اهمیت است به‌گونه‌ای که این موارد باعث می شود تمایل آن‌ها برای ماندن در روستا افزایش پیدا کند و زمینه را برای بازگشت روستائیان که مهاجرت کرده‌اند فراهم شود وبه مزایا و درآمد گردشگری واقف شده و به جاذبه های فرهنگی، تاریخی و طبیعی بها بدهند.

یکی دیگر از نتایج این پژوهش کم رنگ شدن جاذبه‌های سنتی و قدیمی روستاهای مورد هدف می‌باشد. طبق پژوهش خاموشی و پاپ زن (1386) موسیقی محلی، آئین‌ها و مراسم های ویژه و تماشای رقص محلی نقش مهمی در جذب گردشگر روستایی دارد. قسمتی از نتایج به‌دست آمده در این تحقیق با بخشی از نتایج زاهدی (1377) باعنوان زمینه‌ها و موانع توریسم استان کرمانشاه مطابقت دارد که از جمله به موارد ذیل می‌توان اشاره کرد:

عدم ارتباط و هماهنگی کافی بین سازمان‌ها و مؤسسات، عدم تبلیغات و اطلاع رسانی، نبود امکانات و خدمات رفاهی، بی توجهی و عدم آگاهی مردم نسبت به اثرات اقتصادی گردشگری. در رابطه با مسائل فوق توصیه می‌شود که سازمان میراث فرهنگی استان کرمانشاه با برگزاری کلاس آموزشی مداوم در روستاها و بهره‌گیری از افراد صاحب تجربه در روستا در زمینه صنایع و هنرهای منسوخ شده نسبت به احیای این ثروت گرانبها در روستا اقدام نمایند. همچنین پیشنهاد می‌شود که در روستاهای هدف، مکان هایی برای نمایش هنرها و صنایع دستی در نظر گرفته شود برای حفظ بازی‌های محلی با همکاری صدا و سیما وآموزش و پرورش در قالب برنامه تلویزیونی نیز می‌توان به حفظ این بازی ها در روستا کمک کرد. از دیگر مسائل مورد توجه، اجرای نامناسب طرح هادی می‌باشد. از آنجا که معماری سنتی و قدیمی روستا یکی از عواملی است که باعث جذب گردشگر می‌شود و در شمار جاذبه‌های فرهنگی قرار دارد، تغییر و دگرگونی در معماری منازل را بایستی با شرایط طبیعی و فرهنگی روستا انجام دهند به‌طوری‌که بافت سنتی روستا حفظ شود و چشم نواز باشد. گردشگران غالباً به محلی که مطابق شیوه مهندسی محلی ساخته شده بیشتر جلب می‌گردند و غالباً افراد بدین جهت مسافرت می‌نمایند که خود را در محلی کاملاً متفاوت از محل زندگی خود بیابند و گردشگری قبل از آنکه صنعتی ماشینی باشد، صنعتی مردمی و انسانی است. همچنین در مورد نتیجه مذکور انجام پژوهشی در رابطه با

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-30]

پیامدها و آثار توریست روی جاذبه‌های فرهنگی ضروری به‌نظر می‌رسد.

از دیگر یافته‌های پژوهش، وجود محدودیت‌های توریسم روستایی از جمله تغییرات اقلیمی می‌باشد که هم جاذبه و هم یک مانع محسوب می‌شود، به‌طوری‌که خاموشی و پاپ زن به نقل از داگلاس پیرس (1386) عامل فصل را یکی از عوامل اصلی توریسم قلمداد می‌کند و در این خصوص می‌گوید: هر یک از اشکال توریسم صرفاً در فصول خاصی مطرح می‌باشد. هر اندازه فصل مناسب توریستی طولانی‌تر شود، استفاده‌های بیشتری از جاذبه‌ها به عمل می‌آید. در این رابطه زمان تبلیغات بسیار مهم است و بایستی به‌عنوان یک فرصت از آن بهره برد، توصیه می‌شود با ارائه تقویم و فهرست رویدادهای گردشگری در فصول مختلف در هر روستا توسط دهیار و شورا و با همکاری سازمان صدا و سیما و میراث فرهنگی نسبت به تبلیغات به موقع اقدام شود و مراسم و آیین‌های ویژه نیز اجرا شود و نسبت به برپایی فروشگاه و نمایشگاه محصولات روستا اقدام شود. در نهایت گردشگری روستایی به مثابه یکی از مردمی‌ترین اشکال گردشگری می‌تواند از یک سو منجر به رشد اقتصادی و تنوع فعالیت‌های روستایی شود و از سوی دیگر با جذب مازاد نیروی انسانی، به ایجاد اشتغال و بالابردن سطح درآمد روستائیان کمک کند و بدین ترتیب فرصتی برای توسعهٔ همه جانبه را فراهم آورد (غفاری و ترکی هرچگانی، 1388). بنابراین، این صنعت می‌تواند با استفاده از پتانسیل‌های خود به حل بخشی از مشکلات اقتصادی- اجتماعی مناطق روستایی کمک شایانی نماید و به‌عنوان ابزاری برای توسعه پایدار روستایی ایفای نقش نماید.

پی نوشت

1. Grounded theory
2. Open coding
3. Axial coding
4. Selective coding
5. Purposed sampling
6. Snowball
7. Constant comparison
8. Story line

منابع

- ادیب حاج باقری، م و صلصالی، م. (1382)، روش‌های تحقیق کیفی. انتشارات بشری.
- برزو، غ. (1388)، گردشگری کشاورزی، راهبردی نو در توسعه روستایی ایران. نخستین همایش ملی توسعه پایدار روستایی. دانشگاه رازی.
- پاپ زن.ع. (1382)، طراحی مدل تلفیقی دانش بومی و رسمی به‌منظور دستیابی به رهیافتی سامانه‌ای- مشارکتی در شهرستان کرمانشاه. رساله دکترا، دانشگاه تهران.
- جنگ‌چی‌کاشانی، س. (1383)، نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی منطقه ریجاب کرمانشاه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مرکز علوم تحقیقات تهران.
- جهرمی، آ. و توحیدیان فر، س. (1388)، گردشگری پایدار روستایی: چالش ها و راهکارها. نخستین همایش ملی توسعه پایدار روستایی.
- خاموشی، س و پاپ زن، ع. (1386)، توریسم روستایی، جاذبه‌ها وموانع گسترش مطالعه در روستاهای دستجرده علیا، سفلی و عین‌القاص شهرستان صحنه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد- دانشگاه رازی.
- زاهدی، ع. (1377)، زمینه‌ها و موانع توریسم در استان کرمانشاه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مدیریت دولتی کرمانشاه.
- زنده دل، ح. (1386) ، راهنمای گردشگری روستاهای ایران2. انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- رضایی، پ. (1382)، بررسی و مطالعه زمینه‌های گردشگری در نواحی روستایی استان چهارمحال و بختیاری به‌منظور توسعه روستایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.
- صادقی، ع. (1384)، توریسم روستایی، جاذبه‌ها و موانع گسترش مطالعه در روستایی قوری قلعه شهرستان پاوه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد - دانشگاه رازی کرمانشاه.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-30]

- غفـــاری، س. ر. و ترکـــی هرچگـــانی، م. (1388)، نقـــش گردشگری در توسعه اجتماعی- اقتصادی مناطق روستایی: استان چهارمحال بختیاری (مطالعه مـوردی بخـش سـامان). فصـلنامه روستا و توسعه. 12(2): 113-126.

- مدهوش، م.و ناصرپور، ن. (1382)، ارزیـابی موانـع توسـعه صـــنعت گردشـــگری در اســـتان لرســـتان. فصـــلنامه پـــژوهش بازرگانی.(28): 25-82.

-Augustin, M. (1998)."Natoinal Strategies for rural Tourism development and Sustainability" The experience *Journal of Sustainable Tourism*.P.3.

-Flisher.A.,and D.Felsenstein.(2000)."support for rural tourism: dose it make a difference? *Annals of Tourism research* vol 21 No 4 pp.180-194

-Francisa. K.Millsa.J and Bonner.A(2008) "Getting to know a stranger—rural nurses' experiences of mentoring:A grounded theory" *International Journal of Nursing Studies* 45 pp 599–607 – at available: www.sceincedirect.com.

-Eruera, A. (2008). Rural tourism development in the eastern Hokoianga area, ministry of tourism/ visa international tourism research scholarship, faculty of business AUT. Retrieved from the www.hokianga.co.nz.

-Lepp, A. (2008).Tourism and dependency: an analysis of Bigodi village, Uganda. *The journal of tourism management*, doi:10.1016/j.tourman.2008.03.004

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-30]